

GENERALUL MIHAIL BURCĂ ȘI ACTIVITATEA INFORMATIVĂ A UNOR REPREZENTANȚI MILITARI SOVIETICI ÎN ROMÂNIA

PETRE OPRIS^{*}

Evenimentele tragice care au avut loc în ultimii doi ani, la Paris (atacarea cu arme automate a sediului redacției revistei „Charlie Hebdo”, la 7 ianuarie 2015, și atentatele sinucigașe executate în noaptea de 13 noiembrie 2015) și Bruxelles (la aeroportul Zaventem și stația de metrou Maelbeek – 22 martie 2016) au scos în evidență faptul că statele membre ale Uniunii Europene se confruntă cu o formă de amenințare neobișnuită. Serviciile de securitate din Franța și Belgia au fost nevoite să admită faptul că informațiile pe care le dețineau în momentul declanșării acelor atacuri s-au dovedit insuficiente pentru a le preveni și, prin extrapolare, întregul sistem de securitate internă al Uniunii Europene trebuie regândit, pornindu-se de la punctele de vedere comune și principiile stabilite de către liderii politici ai statelor membre ale Uniunii Europene.¹

În România, cuvântul „securitate” aduce aminte în primul rând de sinistra instituție creată în 30 august 1948, de comuniștii români, sub directa îndrumare a autorităților sovietice, și acest aspect creează o stare de disconfort celor care doresc să explice rațiunile pentru care statele Uniunii Europene (inclusiv România) au nevoie de o adaptare a politicii generale în funcție de provocările de securitate existente la nivelul celui de-al doilea deceniu al secolului XXI. Atât la București, cât și în alte capitale din Europa Centrală și de Est, există dezbateri axate pe găsirea unor forme de adaptare a sistemelor de informații și de siguranță naționale la noile condiții, concomitent cu respectarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor. Dacă la Varșovia, de exemplu, se discută despre întărirea serviciului de informații al armatei poloneze și a siguranței naționale, în general, participanții la dezbateri nu uită să amintească despre scandalurile

^{*} Locotenent-colonel (în rezervă), dr.; e-mail: petreopris@yahoo.com.

¹ Pentru detalii privind politica de securitate internă a statelor membre ale Uniunii Europene în ultimii 25 de ani, vezi Karina Paulina Marczuk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państw członkowskich Unii Europejskiej: od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzi [Securitatea internă a statelor membre ale Uniunii Europene: de la securitatea națională la securitatea umană]*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa, 2012; Eadem, *Bezpieczeństwo funkcjonalne państw regionu Europy Północnej [Securitatea funcțională a statelor din Europa de Nord]*, Oficyna Wydawnicza Aspra-JR, Warszawa, 2014; *Polityka Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego: Uwarunkowania – realizacja – wyzwania w drugiej dekadzie XXI w. [Politica Uniunii Europene în domeniul securității interne: Condiții, aplicare, provocări în al doilea deceniu al secolului XXI]*, editori: Włodzimierz Fehler și Karina Paulina Marczuk, Editura Difin, Warszawa, 2015.

în care a fost implicată instituția respectivă în ultimii 25 de ani, modul cum au fost promovate în diferite funcții de conducere persoane care au studiat în URSS înainte de 1991, deși Polonia este stat membru al NATO și al Uniunii Europene.² Din acest punct de vedere, autoritățile române sunt ferite de anumite surprize neplăcute deoarece ultimii ofițeri români trimiși la studii în URSS de către conducerea Direcției I a Ministerului Afacerilor Interne (ulterior, Direcția de Informații Externe și, din 1990, Serviciul de Informații Externe) s-au întors la București în luna mai 1963 și, din august 1963, au urmat cursurile de specialitate la Școala M.A.I. nr. 5 (aflată vis-à-vis de Piața Gorjului), apoi au susținut examenul de absolvire.³

Din păcate, informațiile despre persoanele care au condus la un moment dat anumite compartimente din cadrul Ministerului român al Afacerilor Interne și Departamentul Securității Statului sunt lapidare în documentele care se află în prezent la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, iar motivul este ușor de înțeles: cele două instituții au fost militare și au avut ca model sistemul sovietic de organizare. Orice informație cu caracter personal putea fi considerată secretă de cei care au condus instituțiile respective, potrivit principiului „Țara este înconjurată de dușmani!”. În consecință, istoricii sunt nevoiți să apeleze câteodată doar la izvoarele orale și este necesară multă răbdare pentru a verifica informațiile primite, astfel încât să nu afecteze acuratețea științifică a lucrării redactate.

În jurnalul său din cursul celei de-a doua conflagrații mondiale, liderul comunist bulgar Gheorghi Dimitrov a precizat faptul că a instruit, la un moment, dat un grup de activiști politici (din care făcea parte viitorul general Mihail Burcă) și radiotelegrafiști, înainte de trimiterea acestora în România (11 iunie 1943).⁴ Asemenea acțiuni au fost organizate de liderul comunist bulgar și subordonații săi din *Komintern* încă din vara anului 1941, într-o strânsă cooperare cu două servicii de informații sovietice: NKVD și GRU.⁵

Deoarece Mihail Burcă a făcut parte din grupul respectiv, putem presupune faptul că, în perioada de instruire a sa în URSS, acesta a avut legături directe cu ofițeri NKVD și/sau GRU, iar când a îndeplinit funcția de șef al Direcției Generale Politice din

² Pentru amănunte, vezi Karina Paulina Marczuk, *Democratization of intelligence services in Poland: Intelligence and post-transition democracy*, în „Arhivele Olteniei”, Serie nouă, nr. 28, Editura Academiei Române, București, 2014, pp. 198-211.

³ Colonel (r.) Alexandru Nuț, colonel (r.) Dumitru Ștefan, *Ultima serie de ofițeri care au urmat curs de informații externe de doi ani la Moscova*, în „Periscop”, anul VI, nr. 4 (24), octombrie-decembrie 2013, pp. 13-15; Colonel (r.) Ion Toboșaru, *Seria de ofițeri care au început cursul la Moscova în 1962, iar după primul an, în 1963, au fost retrași și au continuat cursul în anul II în țară, în 1963-1964, la Școala nou înființată a Direcției de Informații Externe*, *Ibidem*, pp. 15-17.

⁴ Pentru detalii privind conținutul unui instrument sovietic de propagandă, datând din 30 martie 1943 și tipărit în limba română, în 4600 de exemplare, vezi A. Gorkin, *Armata Roșie – Armata frăției și a unității de luptă a popoarelor Uniunii R.S.S.*, Editura în Limbi Străine, Moscova, 1943.

⁵ Cf. Tatiana Pokvailova, Ioan Chiper, *Despre relațiile dintre Komintern și comuniștii din România (vara 1941 – toamna 1943). Pe marginea unei misiuni eșuate*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, serie nouă, volumul II, București, 2003, pp. 59-77.

Ministerul Afacerilor Interne (septembrie 1947 – 30 decembrie 1950)⁶, Mihail Burcă a discutat direct cu consilierii sovietici aflați în România pentru a supraveghea situația politică, militară, economică și socială. Totodată, se cunoaște că generalul Leontin Sălăjan a propus, la 5 septembrie 1955, și Comitetul Central al P.M.R. a aprobat ca trei generali și șapte ofițeri români să urmeze timp de doi ani cursurile Academiei Militare Superioare „Klement E. Vorosilov” de la Moscova, începând din noiembrie 1955.⁷ Numele lui Mihail Burcă s-a aflat pe lista semnată de șeful Marelui Stat Major și, din anul 1960, l-a avut ca subordonat pe generalul Serghei Nikonov (Sergiu Nicolau), fost agent NKVD în perioada interbelică (în Belgia, Franța și România).⁸ Apoi, la reuniunea

⁶ Prin Decretul nr. 1394 din 30 decembrie 1950 al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Alexandru Drăghici a fost „chemat din câmpul muncii în cadrele active ale armatei, în Trupele Ministerului Afacerilor Interne, pentru Direcția Generală Politică, pe data și cu vechimea în grad de la 30 decembrie 1950”. Cu acel prilej, Alexandru Drăghici a devenit direct general-maior, fără a avea studii și pregătirea profesională care să-i confere dreptul de a purta acel grad militar și de a ocupa o funcție de general. Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare: A.C.N.S.A.S.), *Fond Ministerul de Interne/Direcția Management Resurse Umane*, dosar nr. 7348, vol. 24, f. 507.

În aceeași zi de 30 decembrie 1950, Mihail Burcă a fost înlocuit cu generalul-maior Alexandru Drăghici de la comanda Direcției Generale Politice din Ministerul Afacerilor Interne.

⁷ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: A.N.I.C.), *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 88/1955, f. 130; 132-134.

⁸ Paul Ștefănescu, *Istoria serviciilor secrete românești*, Editura Divers Press, București, 1994, p. 238. După eliberarea din închisoare, ca urmare a loviturii de stat de la 23 august 1944, Serghei Nikonov a promovat rapid în cadrul serviciilor secrete românești, îndeplinind pe rând următoarele funcții: director general al Serviciului Special de Informații (9 ianuarie 1947 – 2 aprilie 1951); șef al Direcției A (informații externe) din Direcția Generală a Securității Statului (2 aprilie 1951 – 6 ianuarie 1953); ofițer student la Cursul Academic Superior (de comandanți și șefi de stat major de unități și mari unități) de pe lângă Academia Militară Generală „I. V. Stalin” din București (5 ianuarie – 5 iunie 1953); comandant al Regiunii a II-a Militare (iunie – 12 septembrie 1953); șef al Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului, în locul colonelului Alexandru Paraschiv (12 septembrie 1953 – 22 ianuarie 1954); șef al Direcției Informații a Marelui Stat Major (22 ianuarie 1954 – 22 noiembrie 1960), în locul generalului Minea Stan (numit șef al Procuraturii Militare); șef al Direcției de Control a Ministerului Forțelor Armate (26 noiembrie 1960 – 29 februarie 1964), subordonat generalului Mihail Burcă (adjunct al ministrului și șef al Spatelui Forțelor Armate, 1958-1972). Alin Spânu, *Serviciul Special de Informații, în România 1945-1989. Enciclopedia regimului comunist. Instituții de partid, de stat, obștești și cooperatiste*, coordonator: Dan Cătănuș, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, p. 542-543; Paul Ștefănescu, *op. cit.*, p. 238; 242; Florian Banu, *Conducerea spionajului românesc. Enigme, ambiguități, semne de întrebare*, în „Magazin istoric”, anul XLIX – serie nouă, nr. 1 (574), ianuarie 2015, pp. 40-43.

Vasili Vulko (Vasile Vilcu) a primit direct gradul de colonel la 1 septembrie 1952, în momentul chemării sale în rândul cadrelor active ale armatei (pentru Direcțiunea Generală a Securității Statului) și a fost încadrat în aceeași zi pe funcția de locțiitor al șefului Direcției A (informații externe) a D.G.S.S. La 6 ianuarie 1953, el a devenit șef al direcției respective, în locul generalului-maior Sergiu Nicolau (transferat la Ministerul Forțelor Armate pentru a participa la Cursul Academic Superior de pe lângă Academia Militară Generală „I. V. Stalin” din București), apoi a primit gradul de general-maior (21 mai 1953).

Succesorul lui Vasili Vulko la comanda acelei direcții a fost un alt agent sovietic, generalul-maior Mihai Gavriluc (25 octombrie 1955 – 15 iulie 1959). Acesta a fost trecut în rezervă la 7 iulie 1959 și, după câteva zile, colonelul Nicolae Doicaru a preluat acea funcție, iar doi ani mai târziu a fost avansat general-maior (20 mai 1961). A.C.N.S.A.S., *Fond Ministerul de Interne/Direcția Management Resurse Umane*, dosar nr. 7349, vol. 2, ff. 219; 235; 249-250; 264; dosar nr. 7353, vol. 6, ff. 1-2; Gheorghe Crișan, *Piramida puterii. Oameni politici și de stat din România (23 august 1944 – 22 decembrie 1989)*, Editura Pro Historia, București, 2001, pp. 98; 123; 307; Florian Banu, „Un deceniu de împliniri mărețe”. *Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948-1958*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2010, p. 104; Idem, *Conducerea spionajului românesc. Enigme, ambiguități, semne de întrebare*, în *op. cit.*, p. 40.

din 26 iunie 1963 a Biroului Politic al C.C. al P.M.R., Nicolae Ceaușescu a declarat că sovieticii foloseau în România rețeaua de spionaj creată din foști prizonieri români de război, capturați de Armata Roșie în a doua conflagrație mondială.⁹ În consecință, se poate presupune faptul că inițiativa generalului-maior I. V. Vinogradov de a-l contacta pe generalul Mihail Burcă, în primăvara anului 1962 nu a fost doar o simplă întâmplare.

În opinia noastră, documentul pe care îl publicăm în continuare, în anexă¹⁰, este o dovadă elocventă a interesului pe care atașatul militar sovietic îl avea pentru menținerea unor legături și exploatarea informativă a unui român care și-a trădat țara în timpul celui de-al doilea război mondial și care, la un moment dat, a ajuns în funcția de adjunct al ministrului Forțelor Armate ale Republicii Populare Române. Din căpitan al Armatei Roșii (grad acordat în anul 1936, în timpul războiului civil din Spania, unde a comandat Batalionul „Balcanii”), Mihail Burcă a ajuns loctiitor pentru educație și cultură al comandantului Regimentului 1 Infanterie Voluntari (2 octombrie 1943 – 1944), apoi, loctiitor politic al comandantului Diviziei 1 Infanterie Voluntari „Tudor Vladimirescu” (1944-1947). Au urmat alte funcții foarte importante în cariera sa: comandant secund pentru Educație, Cultură și Propagandă la Corpul de Grăniceri (iunie – septembrie 1947), șef al Direcției Generale Politice a Ministerului Afacerilor Interne (septembrie 1947 – 30 decembrie 1950), general-maior (30 decembrie 1948), comandant al Trupelor M.A.I. (30 decembrie 1950 – 20 septembrie 1952), prim-loctiitor al lui Ștefan Pavel (ministrul Afacerilor Interne) și comandant al Trupelor M.A.I. (20 septembrie 1952 – 7 septembrie 1953), comandant al Regiunii a II-a Militare (12 septembrie – 18 decembrie 1953)¹¹, comandant al Forțelor Aeriene Militare (18 decembrie 1953 – februarie 1956 și decembrie 1957 – iunie 1958), ofițer-student la Academia Militară a Marelui Stat Major – Facultatea de Aviație (Moscova, februarie 1956 – decembrie 1957), adjunct al ministrului și șef al Spatelui Forțelor Armate (iunie 1958 – februarie 1972), comandant al Comandamentului Serviciilor Armatei (februarie 1972 – ianuarie 1973)¹².

⁹ Dan Cătănuș, *Tot mai departe de Moscova ... Politica externă a României în contextul conflictului sovieto-chinez (1956-1965)*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, p. 297.

¹⁰ Documentul a fost scris cu stiloul (cerneală albastră) pe o singură filă (față-verso) și parafat de autorul său. Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat diferite cuvinte și fraze cu un creion de culoare roșie, apoi documentul a fost șampilat și înregistrat la Arhiva Biroului Politic al C.C. al P.M.R. și, în cele din urmă, s-a aplicat pe verso o șampilă cu inscripția „ROMANIA Ministerul Apărării”. Pentru a reda aceste amănunte, am utilizat caracterele italice. Pentru a menționa prenumele unor persoane indicate de Mihail Burcă, am folosit parantezele drepte.

¹¹ La 12 septembrie 1953, generalul-maior Mihail Burcă a preluat comanda Regiunii a II-a Militare de la generalul-maior Sergiu Nicolau (Serghei Nikonov), care a fost mutat în fruntea Comandamentului Apărării Antiaeriene a Teritoriului, în locul colonelului Alexandru Paraschiv (12 septembrie 1953 – 22 ianuarie 1954). Florian Banu, *Conducerea spionajului românesc. Enigme, ambiguități, semne de întrebare*, în *loc. cit.*, p. 43.

¹² *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, (ed.) Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu, Armand Goșu, Editura Humanitas, București, 2009, p. 317; Florian Banu, *Alexandru Drăghici și ministerele sale*, în „Magazin istoric”, anul XLVI – serie nouă, nr. 12 (549), decembrie 2012, p. 63.

În cursul discuțiilor sovieto-române de la Moscova (11 iulie 1964), Nikolai Podgornîi a descris situația neplăcută în care s-a aflat generalul-maior I.V. Vinogradov, ca urmare a „lipsei de dorință” a autorităților de la București de a permite atașatului militar sovietic să stabilească „contacte de lucru cu conducerea serviciului de informații militare”, în anul 1961. În acele condiții, „Statul Major al armatei sovietice i-a spus tov. Vinogradov să nu mai revină la această problemă și să nu se mai ocupe de legături cu serviciul de informații al armatei române, ci să se limiteze numai la funcția de reprezentant”¹³.

În altă ordine de idei, generalul-maior I. V. Vinogradov (numit în funcția de atașat militar în luna ianuarie 1961) a afirmat că este nevoit să plece, la 1 iunie 1962, din România, cu familia, sugerându-i astfel lui Mihail Burcă faptul că avea nevoie urgent de informații. Cu toate că nu a primit ceea ce dorea, Vinogradov nu a fost retras de la post și a asistat la aplicația Organizației Tratatului de la Varșovia desfășurată în sud-estul României și în Bulgaria (15-17 octombrie 1962), împreună cu generalul-locotenent E. T. Marcenko, generalul-maior A. A. Tereskin, generalul-maior S. D. Lavrentiev și contraamiralul Domnin – care îndeplineau atunci funcțiile de reprezentanți ai Comandamentului Forțelor Armate Unite (C.F.A.U.) pe lângă Marele Stat Major al armatei române.¹⁴

Retragerea de la post a generalului I. V. Vinogradov a avut loc în luna martie 1963 și înlocuitorul său, colonelul Makovkin, a fost implicat, un an mai târziu, într-un incident diplomatic, în cursul unei excursii organizate de autoritățile române (Bârlad, 11 iunie 1964). Emil Bodnăraș a semnalat acel caz în timpul convorbirilor sovieto-române de la Moscova (7-14 iulie 1964) și Nikolai Podgornîi l-a apărut pe colonelul Makovkin, astfel: „Am vrea să atragem atenția tovarășilor români asupra unui aspect foarte important al acestei chestiuni. O asemenea atitudine față de reprezentantul militar sovietic, confruntarea rapidă care a fost organizată de către M.F.A. al României, nu este compatibilă cu nici un fel de norme ale relațiilor dintre state suverane, cu atât mai mult cu cât este vorba de țări socialiste, aliate, conform Tratatului de la Varșovia. Considerăm acest lucru nemaipomenit. Să fie organizată o interogare, să se facă o confruntare și alte asemenea acțiuni este jignitor și inadmisibil față de orice cetățean al unei oricărei țări (*sic!*), nemaivorbind de reprezentanți oficiali (subl.n.)”¹⁵.

¹³ Vasile Buga, *O vară fierbinte în relațiile româno-sovietice. Convorbirile de la Moscova din iulie 1964*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2012, p. 144.

¹⁴ Cf. Gavriil Preda, Petre Opriș, *România în Organizația Tratatului de la Varșovia. Documente (1954-1968)*, vol. II (1962-1968), Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2009, pp. 60-61; 64; 66; 68; 70; 72.

¹⁵ Vasile Buga, *op. cit.*, p. 145.

Colonelul Makovkin a rămas la post până în momentul în care autoritățile de la Moscova l-au trimis la București pe înlocuitorul său (probabil), colonelul F. A. Musatov – care a colaborat cu generalul Gheorghii Pavlovici Romanov, sosit în luna mai 1966 în România, în calitate de reprezentant al C.F.A.U. pe lângă Armata română. Totodată, se cuvine să menționăm faptul că, în anul în care colonelul Makovkin a sosit la București (1963), autoritățile de la Moscova l-au retras de la post pe contraamiralul Domnin, reprezentantul Comandamentului Forțelor Armate Unite pe lângă Marina Militară română. În locul său, a sosit contraamiralul Vladimir Alexeev¹⁶, care a fost schimbat din funcția respectivă, după doi ani, și numit locțiitor pentru probleme organizatorice la Statul Major al Marinei Militare sovietice. În perioada 1967-1975, acesta a îndeplinit funcția de prim-locțiitor al șefului Statului Major al Marinei și a primit gradul de amiral la 11 iunie 1970.¹⁷

În anul 1971, generalul-colonel Gheorghii Pavlovici Romanov a fost implicat în cazul de spionaj al generalului Ion Șerb. Pentru a evita escaladarea unui conflict diplomatic, mareșalul Ivan Iakubovski a fost nevoit să-l anunțe, la 19 ianuarie 1972, pe Nicolae Ceaușescu, despre retragerea de la post a generalului sovietic.

Noul reprezentant al C.F.A.U. pe lângă armata română, generalul-colonel A. A. Dementiev, a preluat funcția respectivă în luna martie 1972 și a avut, ca personal ajutător, un locțiitor (generalul-maior M. B. Razumov), un ofițer translator (lt. col. P. Boloțki), un ofițer cu cifrul (lt. major Igor Vladimirovici Masiuk), un subofițer (care se ocupa de probleme administrative) și o dactilografă (Sofia Sergheevna). De remarcat este faptul că, potrivit Hotărârii Comitetului Politic Consultativ al O.T.V. (Moscova, 29 martie 1961) și protocolului militar româno-sovietic (semnat de generalul Leontin Sălăjan la Moscova, la 31 martie 1961), reprezentanța C.F.A.U. în România avea următoarea componență: un reprezentant principal al C.F.A.U. pe lângă Ministerul Forțelor Armate ale R.P. Române și câte un reprezentant (evident, sovietic) pentru pregătirea de luptă a armatei române, apărarea antiaeriană a teritoriului, precum și pentru marina militară română.¹⁸

¹⁶ Pentru detalii privind primirea în anul 1963 a contraamiralului Vladimir Alexeev de către autoritățile române, comportamentul său în cursul unei aplicații militare a Organizației Tratatului de la Varșovia desfășurate pe Marea Neagră (8-11 martie 1965), precum și incidentul în care a fost implicat colonelul Makovkin, vezi Gavriil Preda, Petre Opreș, *op. cit.*, pp. 192-202; 210-215; Vasile Buga, *op. cit.*, pp. 85-86; 143-145.

¹⁷ *Vladimir Alexeyev*, a se vedea: [http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Alexeyev_\(admiral\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Vladimir_Alexeyev_(admiral)), accesat la 17.03.2013.

¹⁸ Vasile Popa, *Consilierii sovietici și reprezentanții Comandamentului Forțelor Armate Unite în Armata Română*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, an VI, nr. 3-4 (21-22)/2003, pp. 4-5.

Revocarea din funcție a generalului-colonel A. A. Dementiev s-a produs în luna august 1976, „datorită încheierii termenului de serviciu în afara graniței”¹⁹, în locul său fiind numit generalul-locotenent Vasili Karpovici Diatlenko – prim-locțiitor al comandantului trupelor Regiunii Militare Moscova și, apoi, locțiitor al șefului apărării civile a Uniunii Sovietice.

La începutul anilor '80, generalul Vasili Karpovici Diatlenko a fost înlocuit de generalul-colonel V. A. Makarov, care a locuit mai mulți ani la București. Apoi, funcția respectivă a fost ocupată pentru o scurtă perioadă de către generalul-colonel G. G. Borisov.²⁰

La 15 aprilie 1989, generalul-colonel Vasile Milea i-a trimis lui Nicolae Ceaușescu un raport secret, prin care îl informa că generalul de armată Piotr Gheorghevici Lușev²¹, comandantul-șef al Forțelor Armate Unite, a hotărât eliberarea din funcție a reprezentantului său pe lângă armata română, generalul-colonel G. G. Borisov (bolnav). Acesta urma să fie înlocuit cu generalul-locotenent Alfred Grigorievici Gaponenko.

În documentul trimis președintelui României, ministrul Apărării Naționale a precizat astfel: „Raportez că în Statutul Forțelor Armate Unite și al Comandamentului Unificat (art. 8) se prevede că reprezentanți ai comandantului-șef se pot găsi în armatele statelor participante la Tratatul de la Varșovia «cu acordul guvernelor». Ca urmare, *la numirea acestora, în anii 1972, 1976, 1980 și 1988 s-a comunicat Comandamentului Unificat că Guvernul R.S. România nu*

¹⁹ Pentru detalii, vezi A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 3/1976, ff. 163-167.

²⁰ General-maior Dumitru Mircea, *Unele aspecte privind relațiile cu structurile militare ale Tratatului de la Varșovia*, în Constantin Olteanu, Alesandru Dușu, Constantin Antip (ed.), *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, Editura Pro Historia, București, 2005, pp. 205-206.

²¹ În luna ianuarie 1989, autoritățile sovietice au adus la cunoștința liderilor statelor din Organizația Tratatului de la Varșovia (OTV) faptul că mareșalul Viktor G. Kulikov urma să fie schimbat din funcția de comandant-șef al Forțelor Armate Unite. În locul acestuia a fost propus generalul de armată Piotr Gheorghevici Lușev, care deținea deja funcția de prim adjunct al ministrului Apărării al URSS. Acea schimbare a fost acceptată de Nicolae Ceaușescu, probabil și pentru faptul că liderul român a avut o reacție critică la adresa propunerilor făcute de mareșalul sovietic la Berlin (28 mai 1987).

La 26 iunie 1989, generalul de armată Piotr Gheorghevici Lușev a efectuat o vizită de o zi la București cu scopul de a examina documentele militare care urmau să fie prezentate la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al OTV (București, 7-8 iulie 1989). A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 8/1989, ff. 1-3.

Patru zile mai târziu, generalul de armată Piotr Gheorghevici Lușev a ajuns în Polonia, vizita sa fiind urmată, în perioada 5-8 iulie 1989, de cea a comandantului-șef al Forțelor Navale sovietice, amiralul Vladimir Cernavin și a generalilor Ivan Korbutov (comandantul Grupului de Nord al armatei sovietice, care staționa în Polonia și avea 62.000-66.000 militari) și Viktor Dubânin, înlocuitorul generalului Korbutov la comanda grupului respectiv (6 iulie 1989). *Apud* Marek Menkiszak, *Difficult Neighborhood: The Security Question in Polish Relations with the Soviet Union and Russia [Vecinătate dificilă: Problema securității în relațiile Poloniei cu Uniunea Sovietică și Rusia]*, în Roman Kuźniar (ed.), *Poland's Security Policy, 1989-2000 [Politica de securitate a Poloniei, 1989-2000]*, Scholar Publishing House, Warsaw, 2001, pp. 126,130.

*și-a manifestat dorința și nu intenționează să ceară reprezentanți ai comandantului-șef (subl.n.)*²².

În condițiile respective, soluția a venit chiar din partea generalului Vasile Milea, astfel: „Propunem și respectuos Vă rugăm a aproba *să comunicăm generalului de armată Lușev P. G., așa cum am procedat și la înlocuirile anterioare, că Guvernul Română nu și-a manifestat dorința și nu intenționează să ceară reprezentanți ai comandantului-șef pe lângă Armata R.S. România, iar în legătură cu venirea la București a generalului-locotenent Gaponenko A. G. că nu avem obiecții (subl.n.)*”²³.

Totodată, ministrul Apărării i-a trimis lui Nicolae Ceaușescu o fișă cu datele biografice ale generalului numit în funcția de reprezentant al comandantului-șef al Forțelor Armate Unite pe lângă Armata română. În vârstă de 58 de ani și membru al P.C.U.S., acesta era absolvent al Academiei Militare a Trupelor de Blindate și al Academiei „Klement E. Vorosilov” a Marelui Stat Major al Forțelor Armate ale URSS. De-a lungul carierei sale, generalul Alfred G. Gaponenko „a îndeplinit funcții de: comandant de divizie, șef de stat major de armată, prim-loțiitor al șefului statului major de regiune militară, șef de direcție în Marele Stat Major. În 1987 a fost numit loțiitor al șefului Direcției Principale de Operații din Marele Stat Major”²⁴.

Nicolae Ceaușescu i-a citit raportul ministrului Apărării Naționale și recomandarea primită de la Ion Coman. Apoi, a aprobat ca generalul de Armată Piotr Gheorghievici Lușev să fie informat că guvernul României nu a solicitat vreun reprezentant al comandantului-șef al Forțelor Armate Unite pe lângă Armata română, însă nu există obiecții față de sosirea generalului-locotenent Alfred Grigorievici Gaponenko la București.²⁵

Răspunsul respectiv constituie o dovadă clară a faptului că Nicolae Ceaușescu îi considera musafiri nepoftiți pe toți generalii sovietici trimiși în misiune în România, fără o solicitare expresă din partea sa.

²² A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 5/1989, f. 61.

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Ibidem*, f. 62.

²⁵ *Ibidem*, f. 60.

**GENERAL MIHAIL BURCĂ AND THE INFORMATIVE
ACTIVITY CARRIED OUT BY THE SOVIET MILITARY
MEN REPRESENTATIVES IN ROMANIA**

(Abstract)

The short biography of General Mihail Burcă shows that the Soviet authorities managed to impose in Bucharest a person who was able to send to Moscow essential data about the Romanian military system. The same general was able to actively participate in the adoption of decisions about the control and guidance from outside of the Romanian military system.

Keywords: communism, espionage, Mihail Burcă, Romania, USSR.

ANEXĂ

Mai 1962.

Raportul generalului-locotenent Mihail Burcă, adjunct al ministrului Forțelor Armate, referitor la o discuție personală avută cu generalul-maior I. V. Vinogradov, atașatul militar al URSS în România.

Arhiva Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

Nr. 1648 / 1962

În ziua de 06.05.[19]62, orele 18.00, este chemată la telefon soția mea de către soția atașatului militar Gl.mr. Vinogradov, întrebată fiind dacă Burcă este acasă. Răspunzând afirmativ, a cerut insistent să i se permită să vină pentru câteva minute împreună cu soțul ei, spunând că este *o problemă foarte urgentă și neplăcută pentru el*.

Din discuții a reieșit: că îmi destăinuie o problemă secretă și *mă roagă să nu spun la nimeni*.

A început astfel: că eu am pregătit și am avut ca agentură informativă pe: Pintilie Gh., Posteucă Mișă²⁶ și Nicolau Serghie.

„Când am fost numit atașat militar în România, m-am bucurat foarte mult și totodată *am primit sarcina să mă ocup de Direcția Informații [a] M.F.A.*

La sosirea în România, prezentându-se la tov. Gl. col. Tutoveanu I., i-a spus că are însărcinarea să se ocupe și de munca de informații. Tovarășul Tutoveanu i-a

²⁶ În anul 1949, Mihail Povstanski avea deja românizate numele și prenumele (Posteucă Vasile) și a fost nominalizat de Gheorghe Gheorghiu-Dej pentru a conduce lucrările de construire a Canalului Dunăre – Marea Neagră, în calitate de director general. Concomitent, Mihail Povstanski și-a păstrat statutul de militar pe care îl avea în cadrul Ministerului român al Afacerilor Interne.

În conformitate cu Ordinul de zi nr. 770 din 10 septembrie 1952, al ministrului Alexandru Drăghici, funcția deținută de Vasile Posteucă, a fost asimilată cu cea a unui comandant de corp de Armată deoarece Direcțiunea Generală a Canalului Dunăre – Marea Neagră a trecut, la 8 septembrie 1952, în subordinea Ministerului Afacerilor Interne. A.C.N.S.A.S., *Fond Ministerul de Interne/Direcția Secretariat-Juridică*, dosar nr. 3610, ff. 57-59.

Deși anumiți istorici și politologi l-au consemnat deseori în lucrările lor sub forma „Mișă Postanski”, numele real al agentului NKVD și director general al Canalului Dunăre – Marea Neagră a fost Mihail Povstanski – așa cum, de exemplu, apare într-un document publicat de Arhivele Naționale ale României și a fost menționat de colegul său de închisoare, Pavel Câmpeanu. Comp. Dennis Deletant, *Teroarea comunistă în România. Gheorghiu-Dej și statul polițienesc, 1948-1965*, Editura Polirom, Iași, 2001, pp. 26, 67, 119, 147; Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Editura Polirom, Iași, 2005, p. 161; *Raport final*, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, editori: Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrințu, Cristian Vasile, Editura Humanitas, București, 2007, pp. 66; 84; 797; *Partidul Comunist din România în anii celui de-al doilea război mondial, 1939-1944*, Arhivele Naționale ale României, coord. Alina Tudor-Pavelescu, București, 2003, p. 310; Pavel Câmpeanu, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Editura Polirom, Iași, 2002, pp. 44, 97.

răspuns că-l depășește această problemă și că depinde de tov. Ministru Sălăjan și Biroul Politic [al] C.C. [al] P.M.R.

Tov. Vinogradov mai departe spune că tov. Sălăjan i-a spus că în privința specialiștilor militari guvernele noastre au stabilit numărul și pe ce probleme au simțit nevoia. Și, în legătură cu problema ridicată de el, o va aduce la cunoștință mai sus.

După șapte luni de stat aici, Moscova l-a întrebat cum merge treaba și dacă are răspuns în această problemă.

Răspunzând negativ, i s-a spus să se ocupe numai de munca ca (sic!) Atașat Militar. Până în vara anului 1961 am avut legătură sporadic cu șeful Direcției Informații, Gl.mr. [Constantin] Popa, Col. Silaghi și Col. [Ion] Ciulei, care veneau la dânsul după materiale și câteodată cereau consultarea în legătură cu munca de cercetare pe linie de aplicații.

În aprilie 1962, spune el, am fost chemat la Moscova, la Minister, și înaintede a se prezenta la șeful Marelui Stat Major a fost *chemat de către șeful Direcției de informații sovietice, Gl. col. [Vladimir Dmitrievici] Ivanov, care îi atrage atenția că s-a primit un raport din partea Generalului [E. T.] Marcenco, care spune printre altele că din partea noastră este o atitudine răuvoitoare față de tov. Sovietici* și că unul din aceste exemple redă faptul că lui Vinogradov nu i s-a permis să lucreze cu Direcția Informații [a] M.F.A.

*Vinogradov spune că, în legătură cu această problemă, el n-a vorbit niciodată cu Generalul Marcenco și că a arătat că la noi se bucură toți tov. sovietici de dragoste și stimă, combătând cele afirmate de șeful lui.*²⁷

Azi, 06.05.[19]62, spune dânsul mai departe, a primit o telegramă de [la] Moscova prin care este înștiințat să predea munca secretarului său și pe data de 01.06 să plece cu toată familia.

În problema ridicată mai sus, eu am răspuns că, fiind o problemă internă a statului sovietic, nu pot să-i fiu cu nimic de folos.

A mai spus că a comunicat acest lucru și tov. [Ivan Kuzmici] Jegalin, dar acesta ar fi dat din umeri.

Discuția a durat aproximativ 10 minute.

ADJUNCTUL MINISTRULUI FORȚELOR ARMATE

General-locotenent

(ss.) Mihail Burcă

• Arhivele Naționale Istorice Centrale, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 7/1962, fila 1.

²⁷ La marginea din stânga a paragrafului, Gheorghe Gheorghiu-Dej a notat „fi” („foarte important” – nota P. Opreș) cu creion roșu.